ETKİLİ DİNLEME

Mu. Atğm. Gıyasetin AYTAŞ

Günümüzde, bir düşünceyi, olayı, dınınını ya da herlıangi bir konuyu yeterince kavranıak için değişik ınetodlar kullanılmaktadır. Kimi araştırmacılar, insanın genelde, üç temel basanıakta olaylaı- ya da dınınımlar karşısında fikir yüttüklerini ileri sürmektedirler. Bunlar; gözleme a.nlaına, dinleme anlaıtıa ve okuma anlama şeklinde sıralamaktadır.

Üç ana ınsurdan nıeydana gelen dil becerilerinden biri olan dinleıne, kişinin sesleri biliıiçli olarak, bi-lerek ve isteyerek algılaıtıası.dır. Bıı özellikleriyle dinleıne, işitmeden ayrılır. Dinleınede de, işitınede de kıılak araçtır. Sadece algıladığı sesi beyine iletilir. Beyine iletilen sesler bazen sadece işitilınekle kalıı-ken, bazen de dıtılen.ir. Bıı yüzden işitmede bıı-standarttan söz edilınek nıümkünk.en, dinleme için aynı şeyi söyleyemeyiz. Çünkü dinle-ınenin işitıtıeden çok farklı bir işlevi vard.ır. Dinleıtıe beyindeki dinleme ınei-kezi'nin eğitiıtıi ile ilgilidir. Bıı da kişiden kişiye farklılık gösterir.

İnsa.n işittikleri seslei-e karşı farklı tavıı- ve tepki gösterirl.er. Çünkü, işitme ıtıerkezine geleıı sesler, bııradan hafızaya yollanır. Hafıza bıı sesleri ayrıştırır ve insanlar da btı ayrıştırınaya göre tepki vei-irler. Örneğin, hafızanıiza biıotomobil gürültüsü sıradan bir ses olaı-ak kaydedilıniş olabilir. Herhangi bir konıiyıı dinlerken dıiydıığtıınıiz otonıobil gürültüsü bizi fazla. ilgilendirmez. Fakat bıı gürültünün dışında, lıafıza.mıza kaydedilnıemiş bir gürültü, örneğin bir bomba sesi dıiyduğuıtıiıtıizda dikkat kesilir, sebebini öğrenmeye çalışırız. Bıiradan da anlaşılıyor ki, dinleıtıede etkili olabilmek için lıafıza.nın sürekli zinde ve ayrıştırnıayı çok çabuk yapabilecek bir şekilde eğitilmiş olması gerekiyor.

Seslei- insanlar arasında özel veya genel çağrışımlar yapar. Bıı çağrışıınlar, insanların hatıı-aları, sayısal bağlantıları, bilgi birikimleri, ilgi ve istekleriyle doğru oı-antılıdır. Bir konıiyıı etkili dinlenıek için, o konıı ile ilgili çağrışımlar dünyaınızın oldıikça yeterli olnıası gerekınektedir. Yine aynı şekilde, anlattığımız bir konıinın istenilen sonuca ılaşma.sı i~:in dinleyici kitlesinin çağrışını dünyasının önceden çok iyi lıesaplanınasıtıi gerektirir. Bıı dui-ıtıtıtıı bir örnekle soıtıtıtıtlaştıracak olıirsak, sözgeliıni askeri terminoloji ile ilgili yeterli çağrışım dünyasına sahip olnıayan birine anlatılacak konılnıin, istenilen etkiyi gerçekleştirıtıediği göı-ülecektir. Eğer biz, askeri ternıinolojiyi ınıihataplarınıizın varol-duğıınıı düşündüğünüz çağrışıınlar dünyasıyla özleştirerek anlatıı-sak daha k.esin sonıica ulaşınış olıiruz.

Dinlenıenin insan hayâtındaki yerini daha belirginl.eş~irmek iç~in konıiyıı biraz daha a~alım. H~ıhe rleşıne ve insanlarla ~ayısal ile.şitini ktırıtıada lıarcadığıınız zaınanın yüzde 45'ten fazlasını başkalarının söylediklerini a.nlaınak için kıillanırız. Öı-neğin yalnız çalışırken sıkılmamız dinlenıeye ayırdığıınız zanıanın çok olmasıyla izah edilebilıi-. Başkalarını dinletnek, kendinıizi da.ha iyi anlanıanıizı, baskalarının bizden ıie beklediğiinizi öğrenınemizi, hayatı ve düıiyayı iyi tanıinamızı, dıiygıı ve düşünce dünyaıtıizı zenginleştirnıeinizi sağlar. (Sosyal ve siyasi kıtı-ıllıişlaı-, çeşitli aracılaıkıillanarak kendilei-ini dinletiı- ve böylece toplıtıtıila iliskilerini en üst düzeyde tıitıtıiaya çalışıı~lar. Bıı yüzden dinleme eğitimi, söylenenlei-i tekrar ettirıneye yönelik sorıiları önleıtıek ve nıuhatapların iyi biıdinleyici olıtıalarını sağlaıtıalc aıtıacıyla yapılıı-.)

İyi bir dinleyici olmak için, gıi.çlü bir hafızaya ihtiyaç vardır. Güçlü hafıza ise dikkatli bir eğitiıtı sonıicıtııda elde ed.ilir. Hafıza, edinileıı Uilginin, tecı-übenin istenildiği anda kıillanı.lınak ~.'ızere depolandığı zihni bir kıti2uıiduı-. Hafızanın gücü, edinilen bilgilei-ini belli bir sistenıle ve önenı derecesine göre alınıp saklanması, gei-ektiği zaman

kıılla.nılınasıyla keııdını gösterir. Araştıı-ıııacıların ıleıı sürdüğü görüşlere göre insaııoglıl... .. lıafızasının. ancak yüzde 10 ınıı :: kıılİanılabılııieh . Bıı yüzdeyi abartılı sa5 anl.ıı~ ~Y.-. ız, en az y';ıı-ısı diyere.k kesi.nle~stirlıiis olalıiıı.. Deınek ki hafımı ı,rücümüzün yüzde 90'lılt l~ir la.sıiı isra.f <ılnıa.kta Oıiıın için lıafızanaızı güçlendii-mek, dolayı-sıyla etkili dinlemeyi gerçeklestiriilek. için ı. şunlaı-ın yapılmasına ihtiyaç va.rdıı-.

1- Hangi. şartta oliırsa olsıın, kişi yaptığı işe özel. önenı verın.eli, işiyle ilgili en ıifak bir ayrıntıyı hile giizclen kaçırmaınası geı-ekiiiekteclii-. Sözgelimi, ilk defa. tanıştığımız bir hişinin ad.ını aradan ç.ok kısa bir zaiiicıı geçmesine rağmen ınıittıığıiınuz çok olniiştıii'. Veya bize ~,erilen heı-lıangi. bii- bilgiyi, bii-az gi:irül.ınüştür. Bıı basit dıirıiınıın selaehi de basittii'. Dikkatsizlik, bir lıaslca deyişle gereken öneının veril-ınenıesidir. Eğer kendimizi lıiç acele etiıieden ilgilendiğimiz kcınıiya karşı dalıa dikkatli olınaya pro~ranllayabilirsek dinlediğiınız bir konuyu kolay kolay ınıiıtnıaclığıznız görülecektir. Bıı işte izlenecek yöntein ise, dın~ciiığunıuz bir konıı ile daha önce edindiğimiz bil~ile.rin özleşleştirilınesini ~;er~ çeklestirınek, nıünıkün olduğıinca bıı ciiırıimu çok sisteiiiatik hir ,ek.ilcie yapmaya gayret etmeliyiz. Onıın için dııyduğuınıız hir mesrıjı görcüiğünüz bir başka varlıl:l;ı birlestii-erek hafızaınıza kaycied.ersek ınıiıtma ihtimalİıii en aza indirinis cılıii-ıız.

2- Hafızayı güçlendirmenin bir aşha yolııda., sü.rekli tekraı- yöneınidii-. Hafızanıiza kaydettiğimiz ir lail~inin ilk sekiz saatte ınıiıtulıığıın;l. çoğu lcere şahit lıiiiisiisiızdıır. Onıın için bu ıiiiutıa süresini uzatnıak ınümkünse iç ıiiiiıtıilmamasını sağlaınıalc iç'.in. dinilen bilginin kısa aralıklarl,l kr~ır edilmesi daha öiıcı ediniliş bilgilerle I~arşlla~tırılaralc kııl-nılıılası.gerekmekteclii'. T"ekraı-cta aya çikan olumsıiz lliı- dıırıiln bilginin sık sık tı.krar eclilmeu

ir. Halbuki, asıl olan hil~;inin flza.da sürckli halınasını g(amalc oldıığuna göre, tekrarıii helli aıaılıklaı'la ve. ~el'elctikçe

~ıımasmır. ~-Hafızanın güçlendirilslıusincle ı'ısım nıedodunıın d,l öneiiili yeri bıılıınmaktadıı-. Bilincliği i lıaıfıza. iıütün parçaları bİryle tıyıiiiılu oldıı:;ıı zaınaıl ver

inıli çalışan bir ınekanizmadıı~. Bıı mekanizmaya bir bilgiyi hatırlaıması soruldıığıında, önce biraz dıırur, daha sonra varolan birikİninden lıaı-eketle cevap veı-ii-. İşte bu cevaplanıa süresinin uzıınluğu ya da kısalığı hafıza.da bulunan çağı-ışmıların zenginliği ile doğrıı orantılıdır. Hafızada sistenlli Oir çağrışım zenginliği oliışturabilmek için depolana.ıı bilgilerin laelli kıii-a.llar içinde sınıflanciı-ı.lnıası gerekiiiektedii'. Çağrısiiiılar ise iyi bir gözlenı k~ıhiliye.tiy·le zenginleşii'.

Dinleıne eğitiiiiini.n aınacına ıılaşabilmesi için bazı temel ınsurlaı-ın gözönünde bıılıınduı'ıılnıası gerekmektedir.

1. Pasif Dirıleme: Seslerin bilinçli olarak, a.ma verİlmek istenen ıllesajın ne olduğıinu anlamaya çalışnıadan algılanlıiasıdır. Mesela, ciers caıl.ı,sıi-lc~n ınüzik dinleınek vey%a çol:~ gürültülü bir ortanıda sadece bir koiiiiya dikkat edilınesİ gil.li.

2: Seçerek Dinleme: Bıı iiietç>ıta., clmlediğin şeyde neyi ~ıracl.ığını gözönünde bıllun-ciiii~ıırak dinleıne yapılabilir. Kiinilı ri ~'ok ıızıın bir konıışnıada ilgmç say,ılai~ilecek bir veya birkaç honiiyıi öğrenniek isteyebilir. Bu dıırunıcla sadece o bahislerin geçtiği bölüınler seçilir ve o hölünıler dikkatle dinlenir.

3. Katılımlı Diıileme: hOtlıl'illl',lcly2l Olltl dlniedlğlnlZl,

onıın söylediklerine değer verdiğinizi gösteren bir dmleme sel:lidii-. Bu teplıiyi ., kimi zaıılall sözleriniz de, kinıi zanlan da jest ve minıiklerimizle gösterebilir.

4. Dırygusal Dinlerne: DinI.eyiciıiin söylenenl.eri, Iconılşıiacıil.ıii. d.ıiygu ve clüsüncelerinc~ k;ltılarak ve ken.disini onun yı.riiıe koyarak dinleınesiciir. Dıiy~ıısal diıilenıede, konu;;ln~ıcıtlın ~tkinliği dalıa ön plan~ı cıkınal:tadıı-. İyi bir komutan. iyi i~ir liderin yaptığı I:onıiamal~ırcla, ciiıygıisal dinleiıiey,i s:ı~;lay'acal` ıınsıirlaı-ın çok olınası kcınıi~nrıvı daha etkili kılacaktıı-.

5. Eleştirel Diıileme: Bir ferdin döı-t yaşından onaltı yaşına kadar kazanınası geı-ekeıi uir dinleme şekli de, eleştirel dinlemedir. Elestirel dinleınede, insana söylenenleı-le, kendi dünyasındaki gerç'eklerin kaI-Şılaştırılınası ve bıınları cleğişik açılardan yoıvınlayıp değerlendirıne fırsatı verir. Bıı tür cünlenıey,e ıılaşnıak için ise, a.ltyahısıui.lı çok sağlam ve yıikarıda hcılısedilen bütün dinleiıie beceı-ilerinin gerçekleştirilmesi gere.kınektedir.

Buı~a)·a kad.ar aıilattıklarımızdan hareketle, etkili bir dinleınenin taln anlamıyla. gerçekleştiı-ilebilınesi için, öncelikle iyi bir hafıza eğitimine ihtiyaç duyulduğıı oı-taya çıknıaktadır. Hafızayı besleyen unsiirla.rı kendi içinde tasnife tabi tuttuğuınuzda ise, olunllıı ve olumsuz etk.ileşimlerin birbirmi iterek veya. çekerek hafızada farklı bir yapının gerçekleşınesine sebep olduğıinu görnıekteyiz. Bıı yapılannıayı lnünıkün oldıığunca en olıimluya çevirmek için bütün olıimsiız-lukları, ciddi ve sistenıli bir eğitinıle en aza iıidiı-menin gerekliliği ortaya çıkmaktadıı-. İyi bir dinleme için, iyi dinletiyicide ihtiyaç dıiyuldıığıı hep gözönünde bulıındurulması gerekniektedir.

Sözlü olarak iletilen ınesajların doğru algılanabilınesi ancak aktif bir dinl.eıne ile mümkün oldıığu dikkate alınırsa, heıil dinleyİcinin hem de konıişmacının ortak sorıimluluğıı paylaşması gerekniektedir. Konıişmacının dinleyenlerin ilgi ve meraklaı-ını sürekli zinde tıitmak için, kendi konusiına hakini olm~sı ve kıillandığı dili, etkili ve lcılrallaı-ına uygıin bİr taı-zda kullannıası gerekmektedıı-.

Bıına bağlı olarak, sesinin tek düze olıiiaınası t~atral bir anlatım ıislübıinıi, aşırıya kaçınad.an gerçekleştiı-ınesi; bıına bağlı olarak diıileyicininde, kiini, niçiıi, neden dinlediğini ve bıı dinlenıeden ne bekl.ediğini özüınseınesi icap etniektedir.

Sözünlüzü Mevlana'nın sıı sözüyle noktalıyoriız: "Sen ne söylersen söyle, söylediğin şey, karşıiıdakinin anlayabild.iği kadardır."